

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยเน้นการพัฒนาประเทศที่ด้านความเจริญเติบโตเชิงปริมาณ โดยใช้เศรษฐกิจเป็นตัวนำตามอย่างประเทศในซีกโลกตะวันตก เริ่มขึ้นอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมในปี พ.ศ.2504 (วิจิต นันทสุวรรณ 2547 : 7) เป็นระยะเวลา 45 ปีมาแล้ว การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมไทยใช้แนวทางทุนนิยมเสรีตามอย่างสังคมตะวันตกมาตลอด โดยมีแนวความคิดว่าการพัฒนาเศรษฐกิจและการเงินระดับมหภาคซึ่งมุ่งพัฒนาภาคเศรษฐกิจเน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจเป็นหลัก ใช้แนวทางทุนนิยมอุตสาหกรรม พัฒนาอุตสาหกรรมทดแทนการนำเข้าและนำไปสู่การผลิตเพื่อการส่งออกใช้กลไกการตลาดการค้าเสรี ใช้แนวทางการพัฒนาประเทศแบบสมัยใหม่ (modernization) ปรับเปลี่ยนการผลิตจากภาคการเกษตรไปเป็นภาคอุตสาหกรรม เปลี่ยนการผลิตเพื่อการยังชีพไปสู่การผลิตแบบเป็นการค้าและแบบเป็นอุตสาหกรรม มีการผลิตพืชเชิงเดี่ยวใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการผลิต มีการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมี ทำให้สังคมชนบทไปสู่สังคมเมือง มีการสร้างถนน น้ำประปา ไฟฟ้า การติดต่อสื่อสารเข้าไปในชนบท มีการจัดรูปแบบองค์กรแบบเป็นทางการ (formal organization) การทำให้ประเทศเป็นประชาธิปไตย บุคคลในประเทศแต่งตัวเลียนแบบต่างประเทศบ่งบอกถึงความทันสมัย เปิดเสรีทางการค้าและการเงินเสรี การพัฒนาเทคโนโลยี การคมนาคม การสื่อสารติดต่อระหว่างกันง่ายและสะดวกมากขึ้นให้ทันกับกระแส โลกาภิวัตน์ (globalization) ภายได้โครงสร้างของสังคมไทยการบริหารราชการใช้หลักการรวมอำนาจอยู่ส่วนกลางเป็นส่วนใหญ่ โครงสร้างเป็นแบบปิรามิด การบริหารและการบังคับบัญชาเป็นแบบการสื่อสารทางเดียว(one-way communication) ค่านิยมและวัฒนธรรมไทยนับถือตัวบุคคล และระบบอุปถัมภ์พึ่งพานับถือบุญคุณผู้มีอิทธิพล

ผลการพัฒนาดังกล่าวทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากต่อสังคมไทยดังนี้ (อูฐ ขำหาญ 2544 : 1 – 2) มีความเจริญก้าวหน้าทางด้านเศรษฐกิจและทางด้านกายภาพ แต่ประเทศก็ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาดังกล่าว เกิดปัญหาด้านสังคม ปัญหาด้านเศรษฐกิจ และปัญหาด้านการเมือง

ปี พ.ศ. 2540 ประเทศไทยเผชิญกับวิกฤตเศรษฐกิจครั้งใหญ่มีผลกระทบทำให้จำนวนคนว่างงานเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากสัดส่วนคนจนเพิ่มขึ้น สิ้นเชื้อชนบทหมดตัวลงและทำให้ผลผลิตการเกษตรลด จากวิกฤตเศรษฐกิจปี พ.ศ.2540 เป็นต้นมากระตุ้นให้เกิดแนวคิดในการหาทางออกให้กับสังคมไทยหลายกระแส แนวคิดที่สำคัญ แบ่งได้ 2 กระแสคือ กระแสทฤษฎีเศรษฐศาสตร์แบบโลกาภิวัตน์และกระแสทฤษฎีเศรษฐศาสตร์แบบการพึ่งพาตนเอง (อชฐ จำหาญ 2544 : 43) การแก้ไขโดยวิธีทฤษฎีเศรษฐศาสตร์แบบโลกาภิวัตน์ ส่วนหนึ่งได้พยายามนำเงินตราต่างประเทศเข้ามาโดยหวังว่าจะสามารถกระจายลงสู่ธุรกิจขนาดกลางและชุมชนฐานล่างระดับรากหญ้าไม่น่าจะเพียงพอ การแก้ไขปัญหาควรใช้ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์แนวคิดอื่นควบคู่กันไปด้วยได้แก่ เศรษฐกิจแบบพึ่งพาตนเอง เศรษฐกิจแบบพอเพียง ซึ่งเป็นกระแสที่มีการกล่าวถึงมากในปัจจุบัน

กรมการพัฒนาชุมชน (2548 : 16) ได้อธิบายว่า ความพอเพียงในระดับชุมชนและระดับองค์กรเป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า เป็นเรื่องของการสนับสนุนให้เกษตรกรรวมพลังกันในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์หรือการที่ธุรกิจต่างๆ รวมตัวกันในลักษณะเครือข่ายวิสาหกิจ

สถาบันฯ (2549: 7) ได้เขียนไว้ว่าวิสาหกิจชุมชนเป็นรูปแบบหนึ่งของการแก้ปัญหาที่ใช้วิธีการเศรษฐกิจแบบพึ่งพาตนเอง คณะกรรมการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ได้เห็นชอบให้ดำเนินโครงการสินเชื่อวิสาหกิจชุมชนตั้งแต่วันที่ 29 เมษายน พ.ศ.2545 และธ.ก.ส. ได้กำหนดวิธีปฏิบัติให้แก่สาขาของ ธ.ก.ส. ตามหนังสือเวียน ที่ 1940/ว.40 ลงวันที่ 22 กรกฎาคม 2545 เพื่อให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้มีทุนเพื่อใช้ประกอบธุรกิจของกลุ่มให้ประสบผลสำเร็จ

แต่การดำเนินงานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนของลูกค้า ธ.ก.ส. ยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จกลุ่มวิสาหกิจชุมชนของลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรในอำเภอทรายมูล จังหวัดยโสธร เพื่อที่จะนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางให้กับ ธ.ก.ส. และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปวางแผนส่งเสริมให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนประสบผลสำเร็จ เพราะกลุ่มวิสาหกิจชุมชนลูกค้าธ.ก.ส. คือหุ้นส่วนของธ.ก.ส. (partnership) ถ้ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนของลูกค้า ธ.ก.ส. ประสบผลสำเร็จก็จะส่งผลให้ ธ.ก.ส. ประสบผลสำเร็จและทำให้สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนซึ่งเป็นลูกค้ามีมาตรฐานในการดำรงชีวิตที่ดีขึ้น

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

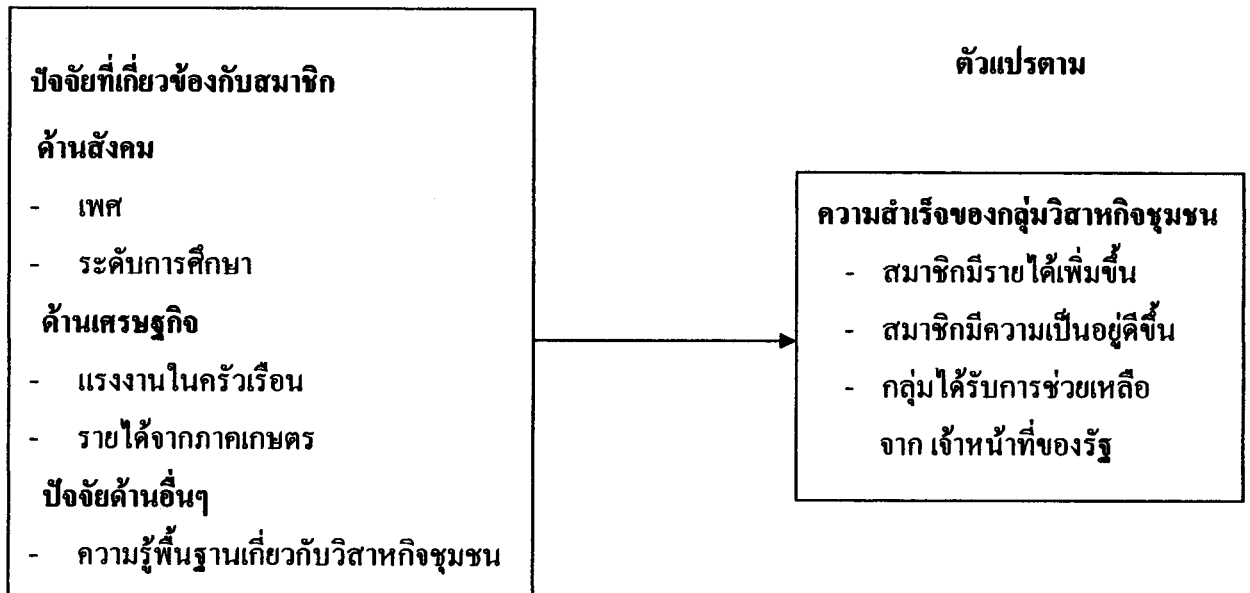
- 2.1 เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานทางด้านสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนของลูกค้านาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรในอำเภอทรายมูล จังหวัดยโสธร
- 2.2 เพื่อศึกษาความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนของลูกค้านาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรในอำเภอทรายมูล จังหวัดยโสธร
- 2.3 เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนของลูกค้านาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรในอำเภอทรายมูล จังหวัดยโสธร
- 2.4 เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะของสมาชิกเกี่ยวกับการดำเนินงานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนของลูกค้านาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรในอำเภอทรายมูล จังหวัดยโสธร

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ได้แบ่งกรอบแนวคิดการวิจัยดังนี้

- 3.1 ตัวแปรอิสระ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสมาชิก ด้านสังคมมีเพศและระดับการศึกษา ด้านเศรษฐกิจมี แรงงานในครัวเรือนและปัจจัยด้านอื่นๆมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน
- 3.2 ตัวแปรตาม คือ ความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้แก่ สมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้น สมาชิกมีความเป็นอยู่ดีขึ้นและกลุ่มได้รับการช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งแสดงคงภาพที่ 1.1

ตัวแปรอิสระ

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวความคิดการวิจัย (conceptual framework)

4. สมมติฐานการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้ตั้งสมมติฐานของการวิจัยดังนี้

4.1 ปัจจัยด้านสังคม ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

4.2 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ แรงงานในครัวเรือน รายได้จากภาคเกษตรมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

4.3 ปัจจัยด้านอื่นๆ ได้แก่ ความรู้พื้นฐานของสมาชิกเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

5. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยจะศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทั้งหมดในอำเภอทรายมูลจังหวัดยโสธรที่เป็นลูกค้า ธ.ก.ส. ที่มีผลการดำเนินงานครบ 1 ปี ซึ่งมีประชากรทั้งหมดจำนวน 9 กลุ่ม จำนวน 126 คน เพื่อเปรียบเทียบการดำเนินงานและหาสาเหตุของ

การดำเนินงานของกลุ่มว่ามีปัจจัยอะไรบ้างที่ทำให้กลุ่มประสบความสำเร็จ โดยศึกษาเกี่ยวกับข้อมูลทางสังคมและเศรษฐกิจ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จและปัญหาข้อเสนอแนะในการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

6.1 **วิสาหกิจชุมชน** หมายถึง การประกอบการขนาดย่อมและขนาดจิ๋วของชุมชนเพื่อจัดการทุนของชุมชนอย่างสร้างสรรค์เพื่อการพึ่งตนเอง (SMCE-Small and Micro Community Enterprise)

6.2 **ร.ก.ส.** หมายถึง ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร เป็นธนาคารของรัฐบาล ตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร พ.ศ. 2509 เพื่อให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่เกษตรกร กลุ่มเกษตรกรหรือสหกรณ์การเกษตรสำหรับการประกอบอาชีพ (พระราชบัญญัติธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร พ.ศ. 2509 : 3)

6.3 **สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน** หมายถึง เกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่เป็นลูกค้า ร.ก.ส. ประกอบด้วยคณะกรรมการและสมาชิกกลุ่ม

6.4 **กลุ่มวิสาหกิจชุมชน** หมายถึง กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่เป็นลูกค้า ร.ก.ส. มีการกิจการส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการประกอบการหรือเป็นการจัดระบบความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ทรัพยากรและคน เพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้ การจัดการและการพัฒนาที่เกิดจากภายในชุมชนและท้องถิ่นเอง

6.5 **การมีส่วนร่วมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน** หมายถึง สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตั้งแต่ร่วมกันผลิต ร่วมกันขาย แก้ไขปัญหา ร่วมกัน ร่วมประชุมกลุ่มและรับผิดชอบกลุ่มร่วมกัน

6.6 **การสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่** หมายถึง กลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ร.ก.ส. และส่วนงานอื่นในด้านความรู้วิชาการ การดำเนินงานของกลุ่ม การทำบัญชี การผลิต การตลาดและการนิเทศงาน

6.7 **ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จ** หมายถึง สิ่งที่เกี่ยวข้องในการทำให้การดำเนินงานของกลุ่มประสบผลสำเร็จ ซึ่งได้แก่

6.7.1 **ตัวสมาชิก** แยกได้เป็น

- 1) คุณสมบัติ
- 2) การกิจ

6.7.2 ตัวผู้นำ แยกได้เป็น

- 1) คุณสมบัติ
- 2) การกิจ

6.7.3 การบริหารจัดการ แยกได้เป็น

- 1) กลุ่ม
- 2) วิสาหกิจชุมชน
  - (1) สินเชื่อและการให้สินเชื่อ
  - (2) รูปแบบของวิสาหกิจชุมชน
  - (3) แนวทางการพัฒนา
  - (4) การดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน
  - (5) การจัดสรรผลประโยชน์

6.7.4 ปัจจัยด้านอื่นๆ แยกได้เป็น

- 1) ด้านการผลิตและการตลาด
- 2) ด้านเงินทุน
- 3) ด้านการปฏิสัมพันธ์กับภายนอก
- 4) ด้านการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่

6.8 ความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน หมายถึง การดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีผลทำให้ สมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้น สมาชิกมีความเป็นอยู่ดีขึ้นและกลุ่มได้รับการช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ

6.9 รหัส PF หมายถึง วิสาหกิจชุมชนชั้น 1

6.10 รหัส PG หมายถึง วิสาหกิจชุมชนชั้น 2

6.11 รหัส PH หมายถึง วิสาหกิจชุมชนชั้น 3

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

7.1 ทำให้ทราบถึงปัจจัยที่ทำให้การดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนประสบผลสำเร็จ เพื่อใช้เป็นข้อมูลทางวิชาการในการศึกษาต่อไป

7.2 สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการวางแผนส่งเสริมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนให้การดำเนินงานกลุ่มประสบผลสำเร็จ ตลอดจนนำไปประยุกต์ให้เหมาะสมกับกลุ่มอื่นๆ ต่อไปได้

7.3 สามารถนำผลการวิจัยมาพัฒนาสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและพัฒนางานด้านกลุ่ม
วิสาหกิจชุมชนของ ธ.ก.ส. ให้เจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป